

Ю. Я. КУЛІНІЧ*

СЛОВО ПРО ПЕТРА СЛОБОДЯНЮКА

Цього року український історик, культуролог, режисер, музикант, педагог, краєзнавець, науковець, архівіст Петро Якович Слободянюк відсвяткував свій 70-річний ювілей.

---

* *Кулініч Юрій Якович* – заслужений працівник культури України, член правління Спілки архівістів України, Голова Спілки архівістів України (2004–2009 рр.), директор Центрального державного архів-музею літератури і мистецтва України (1999–2005 рр.), директор Центрального державного архіву зарубіжної україніки (2007–2009 рр.).

© Ю. Я. Кулініч, 2018

Народився П. Слободянюк 30 травня 1948 р. у с. Любоіванівці Арбузинського р-ну Миколаївської області в сім'ї колгоспників. У 1953 р. разом із батьками переїхав на Хмельниччину – у с. Гоголі Віньковецького району. Після закінчення школи вступив до Кам'янець-Подільського культурно-освітнього училища, де отримав фах клубного працівника і керівника духового оркестру. Тоді ж і оволодів грою на фортепіано, кларнеті та інших духових інструментах, навчав грі на фортепіано дітей Шатавської середньої школи, а під час проходження військової служби у 1967–1969 рр. керував духовим та естрадним оркестрами.

Упродовж 1971–1974 рр. П. Слободянюк був директором Хмельницької обласної школи підготовки керівників духових, танцювальних, театральних колективів, хормейстерів-баяністів, художників-оформлювачів. Під час свого директорування у Хмельницькому обласному будинку народної творчості (ОБНТ) у 1974–1977 рр. Петро Якович приділяв велику увагу дослідженню та розвитку народної творчості, вивчав та відроджував українські традиції та свята, фольклор та етнографію. У рамках цієї діяльності він писав сценарії і здійснював постановки народних свят, театралізованих масових заходів та концертів, розробив і запровадив календар відродження народних свят і обрядів, влаштував фольклорно-етнографічні експедиції. Крім того, П. Слободянюк займався організацією обмінних концертів між селами і районами, підготовкою творчих оглядів, конкурсів, фестивалів із різних жанрів художньої самодіяльності, а також за його ініціативи вперше в Україні в кожному районі були створені хори-ланки та фольклорно-етнографічні колективи. У заснованій ним кінофотолабораторії ОБНТ створювалися кінофільми та фотовиставки.

У 1974–1984 рр. П. Слободянюк був призначений на посаду завідувача відділу культури Хмельницького міськвиконкому та обраний депутатом міської ради. У цей період він завершив навчання у Київському державному інституті культури за спеціальністю «режисура» та вступив до аспірантури («теорія та історія культури»). У 1989 р. на філософському факультеті Київського університету імені Тараса Шевченка захистив дисертацію та здобув ступінь кандидата історичних наук, згодом отримав звання доцента.

Наше знайомство з Петром Яковичем відбулося на початку 1990-х років, коли я працював у Міністерстві культури України, а він – на посаді начальника (1992–1997 рр.) Хмельницького обласного управління культури. Як писав Остап Вишня: «Двоє рибалок або двоє мисливців ніколи не почувають себе чужими один одному: у них є про віщо говорити, вони – завжди друзі». За аналогією, те ж саме можна сказати і про істориків, бо саме спільність професійних інтересів та робота у сфері культури поєднали мене та П. Слободянюка, а згодом наші робочі відносини перетворилися у справжню міцну чоловічу дружбу.

У своїй діяльності на благо відродження та розвитку української культури та історії Петро Слободянюк був одним із перших активних організаторів і учасників багатьох міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових конференцій, круглих столів, дискусій, семінарів, практикумів із проблем національного відродження Поділля і України. Він був автором, режисером та організатором першого в Україні міжнародного фольклорного свята – «Слов'янське коло», яке проходило у древньому слов'янському Кам'янці та мало на меті створити протипагу «Слов'янського базару» у Вітебську, бо на глибоке переконання Петра Яковича, «коло» (тобто, єднання) – це не «базар». Традиція проведення цього свята зберігається і дотепер, вже залучивши до участі понад 140 науковців і 30 тис. професійних митців та аматорів.

Важливою складовою діяльності Петра Яковича була організація міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій, таких як: «Народні свята і обряди в процесі культурно-національного відродження України» (1990), «Проблеми розвитку культури Хмельниччини в нових суспільних умовах» (1993), «Культура Поділля: історія і сучасність» (1993), «Вінковеччина: історія і сучасність» (1993), «Голодомор 1932–1933 рр. на Хмельниччині: причини, наслідки, уроки» (1993), «Збереження та відтворення культурно-національної спадщини в умовах нової соціальної реальності» (1994), «Полонному – 1000 років» (1995), «Природа Хмельниччини: духовно-етнологічні та екологічні проблеми» (1995), «Володимир Січинський та Україна» (1995), «Шевченко і Поділля» (1999), міжнародний семінар-практикум «Архіви і катастрофи» (2005) тощо. Більше того, з 1994 р. на Хмельниччині втілюється запроваджений ним цикл наукових конференцій «Духовні витoki Поділля». А ще з початку 1990-х років він є незмінним керівником обласного відділення Українського фонду культури з традиційними щорічними конкурсами юних обдарувань «Нові імена».

Петро Слободянюк брав безпосередню участь у створенні Подільського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Хмельницького обласного навчально-методичного центру культури Поділля, обласних літературних та художніх музеїв, музею-садиби Анни Ахматової та музею Юхима Січинського на Деражнянщині, а також реформував молодіжний культурно-просвітницький центр (зі статусом музею Миколи Островського) в Шепетівці. Окрім цього, за сумісництвом створив і підняв на високий художній рівень унікальний жіночий духовий оркестр Сатанівського цукрового заводу (сmt Сатанів Городоцького району Хмельницької обл.), який складався із 45 музикантів.

Велике значення мала діяльність Петра Яковича, спрямована на підтримку видання збірок творів місцевих авторів, а у 1995 р. вийшла

друком його фундаментальна краєзнавча монографія «Культура Хмельниччини».

У 1995 р. Міністерство культури України відзначило позитивний досвід роботи очолюваного П. Слободянюком Управління культури Хмельницької області як складової Національної програми відродження села. Указом Президента України від 1996 р. за особистий внесок у збагачення національної культурно-мистецької спадщини та високий професіоналізм йому присвоєно звання «Заслужений працівник культури України». У червні того ж року за багатолітню плідну діяльність із вивчення, збереження та примноження народних традицій, наукові досягнення, активну популяризацію українських звичаїв і обрядів Петру Яковичу було присуджено Хмельницьку обласну премію імені К. Широцького в галузі мистецтвознавства, фольклору та етнографії.

Внесок П. Слободянюка в культурне і мистецьке життя області та України в цілому важко переоцінити, адже він став визнаним сценаристом і режисером-постановником понад 200 театралізованих вистав, масових свят, фестивалів і концертів, а у зібраннях обласного відділення Конгресу української інтелігенції, які він очолював, брали участь такі видатні діячі-державники як М. Плавюк, Я. Стецько, І. Драч, В. Чорновіл, П. Тронько, О. Федорук та ін. Саме за його поданням було запроваджено 6 обласних премій в галузі культури і мистецтва. Не менш важливою була і педагогічна робота П. Слободянюка, оскільки за сумісництвом він обіймав посаду професора Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва.

По-новому склалися наші дружні та ділові стосунки, коли П. Слободянюк у 1997 р. очолив Державний архів Хмельницької області, а я – Центральний державний архів літератури і мистецтва України. В цей час було налагоджено якісне професійне співробітництво та обмін досвідом між двома установами та їхніми співробітниками, що сприяло розвитку архівної справи та зміцненню зв'язків між центральними і обласними архівними інституціями. Нам імпонували національні погляди і демократичні політичні позиції відомих діячів українського національного відродження: П. Тронька, Ф. Шевченка, В. Смоля, О. Федорука, Б. Олійника, Д. Гнатюка, Ю. Богуцького, Р. Пирога, В. Даниленка, В. Чернеця, Г. Боряка, Б. Іваненка, що сприяло доброзичливим діловим стосункам.

Зауважу, що архівна галузь Хмельниччини – одна з найкращих і найбільших в Україні. В архівосховищах на стелажах протяжністю більше 26 км зберігається понад 2 млн документів Національного архівного фонду (НАФ). Штатна чисельність лише Держархіву Хмельницької області нараховувала 50 осіб, а в архівних установах міст і районів працювало ще 64 архівіста. Крім того, архів забезпечував організаційно-методичне керівництво у 1720 архівних підрозділах установ

і організацій області. За 13 років керівництва архівом П. Слободянюк вивів його в провідний центр не лише зі збереження та відновлення документів НАФ, а й у ключовий центр координації досліджень та популяризації історії і культури Поділля.

У роботу архіву були запроваджені нові форми та методи, що яскраво виокремлювали його серед інших обласних архівів. Завдяки плідній праці його керівника, людини високого професіоналізму, виняткової працелюбності та відповідальності, постійного наукового пошуку і надійної підтримки колег, висококваліфікованих спеціалістів з архівної справи, Держархів Хмельницької області став одним із кращих обласних архівів України не лише за змістом та значимістю історичних джерел, а й за якістю роботи із забезпечення потужної матеріально-технічної бази, якісного рівня обслуговування дослідників, науково-видавничої та виставкової діяльності тощо.

За ініціативи П. Слободянюка в практику роботи запроваджено постійні проведення «Днів архіву» в містах і селах, «Днів відкритих дверей» для широкого кола громадськості, цикли історико-документальних виставок і теле-, радіопередач із маловідомих сторінок минувшини краю. Такі форми роботи раніше не були притаманними для архівної установи.

Після виходу на пенсію з посади директора архіву області в 2010 р., П. Слободянюк впродовж року працював на посаді професора Хмельницького економічного університету, а в 2012–2015 рр. – на посаді професора кафедри образотворчого мистецтва Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Саме у роботі з молодим поколінням повною мірою розкрився його хист викладача, педагога, досвідченого практика. Петро Якович виступив ініціатором створення збірника наукових праць «Актуальні проблеми мистецької педагогіки». Він успішно керує роботою здобувачів, аспірантів, входить до складу керівництва Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, очолює Хмельницьке регіональне відділення Української технологічної академії, налагоджує співпрацю з іноземними університетами.

Щоб оцінити значення діяльності П. Слободянюка, треба уявити масштаби його наукових і краєзнавчих пошуків. І якщо ми сьогодні говоримо про рівень українського національно-культурного відродження як про звичне явище, то цей рівень в значній мірі відображають його науково-монографічні праці та публіцистичні артефакти. Адже до кола його наукових інтересів входить широкий проблемно-тематичний компендіум наукових знань – історія України, культурологія, етнологія, релігієзнавство, мистецтвознавство, фольклористика, краєзнавство. Він – автор великої кількості наукових статей і газетних публікацій, частину з яких оприлюднив в авторському збірнику «Україна – моя доля». Він опублікував понад 30 монографій, книг і науково-документальних

збірників, зокрема: «Культура Хмельниччини», «Українська Церква: історія руїни і відродження», «Місцеве самоврядування Хмельниччини: історико-етнографічні витоки, сторінки минулого та сьогодення місцевих громад» (5 книг: історія Хмельницької області та місцевих громад Білогірського, Віньковецького, Деражнянського, Летичівського, Ярмолинецького районів), «Герой України Василь Петринюк», «Нескорені: боротьба ОУН-УПА під проводом Романа Шухевича», «Єврейські общини Правобережної України», «Медицина Поділля», «Подільські комунікації», «Чорна дошка України», «Адміністративно-територіальний поділ Поділля», «Педагоги Хмельниччини – жертви сталінських репресій», «Чорний четвер» – пожежа у Кам'янець-Подільському міському архіві», «Енергетика Поділля», «Профспілки Хмельниччини: історія та сучасність», «Воєнне лихоліття на Хмельниччині» та ін. А ще його визначальна роль полягає у підготовці фундаментального видання двох томів Національної Книги пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. (Хмельницька область), двотомного «Довідника Державного архіву Хмельницької області», низки праць з історії подій Другої світової війни, колективізації, політичних репресій, соціально-економічного та духовно-релігійного життя на Поділлі. Праці П. Слободянюка вигідно виділяються ґрунтовною джерельною базою, випробуваною науково-дослідницькою методологією, виваженістю оцінки минулих подій і сучасних процесів Поділля і України.

А яким потужним національно-етнічним змістом наповнені його авторські телепрограми, особливо цикл «У пам'яті назавжди!» (зокрема «Історія Меджибожа і фортеці», Кам'янець-Подільський – столиця УНР», «Спалені фашистами подільські села», «Сталінські політичні репресії на Хмельниччині», «Концтабори і гетто на Хмельниччині в роки Другої світової війни», «Лінія Сталіна», «Устим Кармалюк і Поділля», «Затоплені села Подністров'я», «Гідроелектростанції краю», «Про ліквідацію стратегічних ракет на Хмельниччині» тощо). Саме телепрограма П. Слободянюка «Курська дуга на Поділлі» (Проскурівсько-Чернівецька операція 1944 р.) на міжнародному конкурсі «Победили вместе» (Севастополь, 2005) із понад 100 програм отримала друге місце. Тематичні роботи дають йому можливість виносити на суд громадськості корінні питання життя та історичну долю українського державотворення.

П. Слободянюк обраний членом національних спілок архівістів, краєзнавців, журналістів, театральних діячів, є почесним членом Центру дослідження історії Поділля при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, входить до складу ради козацьких старійшин Хмельниччини.

За вагомий особистий внесок в українське національно-культурне відродження, збереження української мови, відновлення історичної

пам'яті народу нагороджений орденом «За заслуги III ступеня», Почесною Грамотою Верховної Ради України, медалями Українського фонду культури «За сподвижництво в культурі», Української технологічної академії «За досягнення в розвитку науки, освіти і культури», Кам'янець-Подільського національного університету «За вагомий внесок у розвиток освіти та науки», хмельницькими міськими преміями: імені Богдана Хмельницького, імені Михайла Орловського, імені Євгена Назаренка, імені Івана Стасюка, низкою інших нагород і відзнак Міністерства культури України, Державного комітету архівів України, Хмельницької облдержадміністрації та обласної ради.

Петро Слободянок є знаковою особистістю в сучасному духовно-культурному житті Поділля і України та одним із тих, хто стояв біля витоків українського національно-культурного відродження, сприяв розвитку краєзнавства та популяризації історичної науки, був і залишається наставником для нової генерації українських митців і науковців. Це – ні на хвилину не припинений внутрішній пошук, обумовлений новими задачами, які ставить українське націє- і державотворення.

Вітаю з ювілеєм, мій добрий друже!